

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СТРАХОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДЖЕРЕЛА ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті визначено сутність дефініції "фінансова стійкість страхової компанії", її взаємозв'язок з дефініцією "платоспроможність страховика". Обґрунтовано роль і значення фінансової стійкості страхової організації щодо формування у суспільстві ефективної системи страхового захисту. Визначені та систематизовані фактори, що формують фінансову стійкість страхової компанії. Виокремлені та охарактеризовані джерела, що забезпечують фінансову стійкість страхової організації, в тому числі в умовах фінансової нестабільності.

Ключові слова: страхова компанія, фінансова стійкість страховика, платоспроможність страхової організації, джерела забезпечення фінансової стійкості страховика.

ВСТУП. Сучасний стан ринкових економічних перетворень в Україні обумовив необхідність вирішення цілого ряду важливих завдань, серед яких побудова ефективною системи суспільного страхового захисту набуває особливої актуальності. Страхування в системі суспільного страхового захисту є невід'ємною формою, оскільки продукує ринкові інструменти ефективного страхового захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб, які дозволяють компенсувати реальні наслідки страхових випадків та, в кінцевому підсумку, забезпечує безперервність суспільного відтворення.

Слід відзначити, що в країнах з розвинутою економікою страхування є одним із стратегічних секторів, оскільки зменшує навантаження на видаткову частину бюджету, сприяє соціальній та економічній стабільності, а також чинить істотний вплив на фінансову систему країни, формує джерела інвестицій в національну економіку.

За таких умов особливої актуальності набуває проблема забезпечення та підтримки фінансової стійкості страхових організацій, оскільки невиконання страховиками своїх зобов'язань може привести до важких економічних та соціальних наслідків.

Зазначена актуальність обумовила мету статті, яка полягає у визначенні змісту фінансової стійкості страхової організації, її ролі в формуванні суспільної системи страхового захисту, а також у виокремленні джерел, що забезпечують фінансову стійкість страховика.

Для досягнення поставленої мети в статті вирішуються наступні завдання:

- Визначення сутності дефініції "фінансова стійкість страхової компанії", а також її взаємозв'язок з дефініцією "платоспроможність страховика";
- Обґрунтовано роль і значення фінансової стійкості страхової організації щодо формування суспільного страхового захисту;
- Виокремлення і характеристика фактори, що формують фінансову стійкість страхової компанії за різними критеріями;
- Визначення джерел, що забезпечують фінансову стійкість страхової організації, і тому числі в умовах фінансової нестабільності.

Об'єктом дослідження є фінансова стійкість страхової організації.

Предметом дослідження є зміст фінансової стійкості, фактори та джерела забезпечення фінансової стійкості страховика.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Проблема фінансової стійкості страхової організації та джерел її забезпечення досліджується багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими та практиками, серед яких М.М. Александрова, В.Д. Базилевич, В.Д. Бігдаш, Е.Н. Бочкарьова, Н.М. Внукова, Н.Б. Грищенко, Н.М. Добош, М.Г. Жигас, О.М. За-

летов, А.А. Кудрявцева, С.В. Луконіна, В.В. Масленіков, О.П. Овсак, С.С. Осадець, А.В. Палкіна, В.А. Сухова, Ю.Н. Троніна, В.М. Філонюк, О.Ф. Фурман та інші.

Разом з тим в опублікованих джерелах не прослідковується єдина точка зору у визначенні економічної сутності понять "фінансова стійкість" та "платоспроможність", а також не досліджено вплив факторів, які сформовані сучасними викликами в економіці України і мають особливу значущість щодо забезпечення фінансової стійкості страхової організації.

Окремі дослідники ототожнюють поняття фінансової стійкості і платоспроможності страхової організації. Так, Н.М. Рапніцька визначає фінансову стійкість страхової компанії як "такий стан (кількість і якість) її фінансових ресурсів, що забезпечує виконання прийнятих страхових організацією, тобто платоспроможність в умовах несприятливих факторів і змін економічної кон'юнктури" [11, с.70]. Г.В. Чернова вважає, що фінансова стійкість страхової компанії – це "забезпечення гарантій виплат страхувальникам страховою компанією за договорами страхування" [14, с.35]. С.В. Луконін розуміє під фінансовою стійкістю страхової компанії "її здатність зберігати існуючий рівень платоспроможності протягом деякого часу при можливих зовнішніх і внутрішніх впливах на фінансову потоки" [6, 28]. Таким чином, в зазначених джерелах фінансова стійкість страхової організації пов'язується лише із її здатністю в кожен момент часу здійснити обов'язкові платежі. При цьому автори вважають несуттєвими питання підтримки ліквідності страховика, ефективності його діяльності тощо.

На нашу думку, більш аргументованою є позиція авторів, які не ототожнюють зазначені категорії і розглядають платоспроможність лише як зовнішню форму прояву фінансової стійкості організації [7, с.20]. Фінансова стійкість відображає внутрішні аспекти фінансового стану, що характеризують збалансованість доходів і витрат, вкладених коштів і джерел їх формування, в той час як платоспроможність характеризує можливість за рахунок наявних грошових ресурсів своєчасно погашати свої платіжні зобов'язання. У той же час платоспроможність робить зворотний вплив на фінансову стійкість страховика, оскільки повне і своєчасне виконання всіх видів його зобов'язань сприяє забезпеченню фінансової стійкості.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Теоретичну і методологічну базу дослідження склали фундаментальні наукові концепції українських і зарубіжних вчених в галузі фінансів, страхування, управління фінансовою стійкістю організацій, що представлені в працях вітчизняних і зарубіжних вчених (теорії розвитку економічних систем, управління ризиками, структури капіталу, фінансового управління та аналізу, стратегічного та фі-

нансового менеджменту). У дослідженні використано системний підхід до вивчення соціально-економічних явищ, що дозволив розкрити основні закономірності і взаємозв'язок процесів забезпечення фінансової стійкості страхових організацій. При обґрунтуванні теоретичних положень і висновків використовувалися загальнонаукові методи: узагальнення, індукції і дедукції, порівняльного, функціонального і структурного аналізу, а також приватні методичні засоби: експертні оцінки, порівняння, аналогії.

ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ. Фінансова стійкість страхової організації – це економічна категорія, що характери-

зує такий стан його фінансових ресурсів, їх розподілу та використання, за якого страхова компанія є платоспроможною і здатною своєчасно й у повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками в умовах негативного впливу зовнішніх чинників, спричинених зміною параметрів середовища, в якому вона перебуває, і/або внутрішніх чинників, викликаних реалізацією одного або низки ризиків страховика [4, с.208].

Фінансова стійкість страхової організації визначається впливом комплексу чинників, які можуть бути класифіковані за різними ознаками (рис. 1).

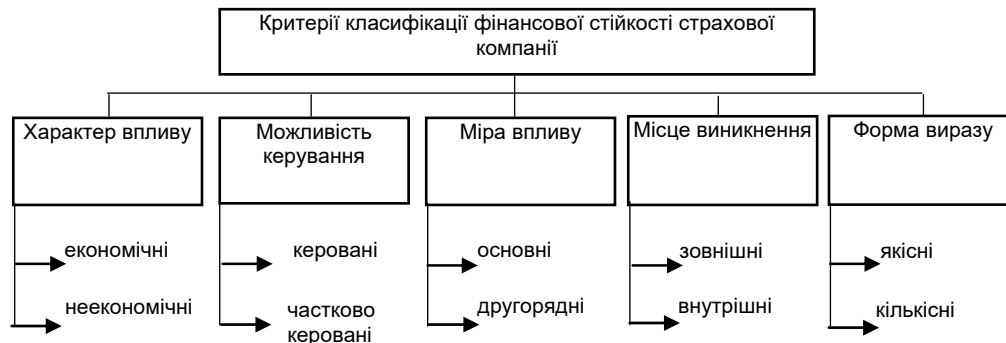

Рис.1 Класифікація факторів фінансової стійкості страхової організації

Джерело: побудовано авторами на основі [9; 13]

З позицій системного підходу, що представляє страхову організацію як особливу систему економічних відносин, дані фактори можуть бути поділені на внутрішньо-системні (внутрішні) і позасистемні (зовнішні) (табл. 1) [4].

Таблиця 1. Класифікація факторів впливу на фінансову стійкість страхової організації

Фактори впливу на фінансову стійкість страхової організації	
Внутрішні фактори	Зовнішні фактори
<ul style="list-style-type: none"> - Тарифна політика; - Андерайтерська політика; - Інвестиційна політика; - Використання системи перестраховування; - Достатність власного капіталу; - Наявність страхових резервів в необхідних розмірах. 	<ul style="list-style-type: none"> - Динаміка банківського відсотку; - Рівень інфляції; - Стан фондового ринку; - Система оподаткування; - Міжнародні події; - Політична стабільність; - Зміни законодавства; - Конкуренція; - Взаємодія з партнерами; - Економічна стійкість країни; - Економічний стан галузі в цілому; - Стихійні лиха.

Джерело: побудовано авторами на основі [9; 13]

Така класифікація є найбільш доцільною для цілей управління фінансовою стійкістю страхової організації, оскільки вона дозволяє передбачити у відповідь на зовнішні впливи певні внутрішні зміни, що забезпечують баланс зовнішнього і внутрішнього фінансового середовища господарюючого суб'єкта.

Зовнішні чинники є результатом впливу на страхову організацію зовнішнього середовища та не залежать від страхової організації і ефективності її роботи. В сучасних умовах економічної нестабільності аналіз впливу зовнішніх чинників набуває особливої пріоритетності, оскільки найменші зміни одного з факторів даної групи одразу знаходять відображення на фінансовому стані страхової компанії.

Внутрішні чинники, на відміну від зовнішніх, залежать від діяльності конкретної страхової організації.

Зовнішні та внутрішні фактори тісно взаємопов'язані: зміна одних чинників може викликати зміну інших, і, отже, їх вплив на рівень фінансової стійкості страхової

організації є взаємообумовлений. Зокрема, тарифи на страхові послуги складаються під впливом, як зовнішніх (господарська кон'юнктура, рівень ризику тощо), так і внутрішніх факторів (збалансованість і величина страхового портфеля, стан інвестиційного портфеля, що склався, рівень витрат на ведення справи тощо.). Стан інвестиційного портфеля значною мірою визначається станом фінансового ринку, витрати на ведення справи залежать від темпів інфляції, величина страхового портфеля формується обсягом страхового поля, яке, в свою чергу, визначається демографічними, соціальними, економічними та іншими факторами, зокрема і такими, як економічний цикл. Наприклад, цикл оновлення основного капіталу значно розширює страхове поле і можливість для зростання страхового портфеля, як за рахунок страхування підприємницьких ризиків, так і за рахунок страхування майна. Таким чином, цикл економічної кон'юнктури виступає як один з найбільш важливих зовнішніх факторів, що обумовлюють стійкість

страхової компанії, оскільки він характеризує можливість формування диверсифікованого і збалансованого страхового портфеля. Варто зазначити, що вплив зовнішнього середовища страхової організації посилюється в умовах системних глобальних і макроекономічних зрушень, особливо в умовах фінансової нестабільності [8].

Дослідження фінансової стійкості страхової компанії передбачає необхідність врахування впливу факторів як фінансових, так і нефінансових. Оцінка нефінансових факторів дозволяє виявити конкурентні переваги страхових організацій, які згодом необхідно підтвердити результатами фінансового аналізу у вигляді конкретних значень показників. Облік фінансових факторів у забезпеченні фінансової стійкості здійснюється у процесі аналізу власного та залученого капіталу, інвестиційної політики, перестраховування, тарифної політики.

Проведене дослідження дозволяє виділити п'ять основних джерел, які забезпечують фінансову стійкість страховика:

- 1) Достатній власний капітал;
- 2) Страхові резерви, розраховані в установленому порядку і які гарантують страхові виплати;
- 3) Розміщення активів (інвестиційна політика);
- 4) Обмеження одиничного ризику (перестраховування);
- 5) Тарифна політика.

Достатній розмір статутного капіталу забезпечує фінансову стійкість компанії на момент її створення і початковий період діяльності, коли обсяг надходжень страхових премій невеликий. Мінімальний розмір статутного капіталу визначається чинним законодавством і внутрішніми документами компанії. Він може бути використаний як для забезпечення статутної діяльності, так і для покриття витрат по страхових виплатах у разі недостатності страхових надходжень і страхових резервів.

В процесі подальшої діяльності страхових організацій найважливішим критерієм оцінки фінансової стійкості страхової організації є величина її власного капіталу, який окрім статутного капіталу, може включати і нерозподілений прибуток. Величина власного капіталу страховика визначає фактичний розмір чистих активів (маржу платоспроможності) – майно (активи) страхової компанії (основні засоби, матеріальні цінності, грошові кошти, фінансові вкладення), вільне від будь-яких зобов'язань (за винятком прав вимог засновників). Величина чистих активів – показник, що дозволяє оцінити, скільки зобов'язань може прийняти на себе страхова компанія без будь-якої шкоди для своєї фінансової стійкості.

Фактичний розмір чистих активів (маржі платоспроможності) страховика можна обчислити за наступною формулою:

$$MP = (СК + ДК + РК + НП) - (НЗ + ЗА - АП + НА + ДЗП),$$

де СК – статутний капітал; ДК – додатковий капітал; РК – резервний капітал; НП – нерозподілений прибуток; НЗ – непокриті збитки; ЗА – заборгованості акціонерів (учасників) за внесками до статутного (складеного) капіталу; АП – власні акції, викуплені у акціонерів; НА – нематеріальні активи; ДЗП – дебіторська заборгованість, терміни погашення якої минули [1].

Отже, чисті активи визначаються через величину власного капіталу, скориговану на ряд регулюючих показників.

Наступною умовою забезпечення фінансової стійкості є створення страхових резервів і фондів, які відображають розмір не виконаних на даний момент часу зобов'язань страховика за страховими виплатами.

Обов'язок страховиків формувати страхові резерви закріплено в Законі України "Про страхування". Відпові-

дно до нього страховики утворюють із страхових внесків (премій) необхідні для майбутніх страхових виплат страхові резерви по особистому страхуванню, майновому страхуванню і страхуванню відповідальності. Слід визначити, що в разі, якщо страхова компанія здійснює кілька видів страхування, то резерви по кожному виду формуються окремо, враховуючи, що в ризикових видах – це сукупність технічних резервів, а у страхуванні життя – персоналізовані математичні резерви.

Однією з найбільш важливих умов забезпечення фінансової стійкості страхових організацій на різних етапах страхової діяльності залишається використання системи перестраховування.

Передача частини ризиків у перестраховування дозволяє вирішити ряд важливих проблем, серед яких стабілізація результатів діяльності страховика за тривалий період у разі негативних результатів по всьому страховому портфелю протягом року; розширення масштабу діяльності (прийняття на себе великого числа ризиків) і підвищення конкурентоспроможності; захист власних активів за несприятливих обставин. Таким чином, перевага перестраховування полягає в тому, що страховик, перестраховуючи прийняті на себе ризики, створює додаткові гарантії своєї фінансової стійкості. Отже, страхувальник отримує додаткову впевненість в повному і своєчасному відшкодуванні збитку.

Специфічною рисою процесу страхування є те, що в розпорядженні страховика протягом певного строку перебувають тимчасово вільні від зобов'язань кошти (страхові резерви та інші грошові фонди), які можуть бути розміщені в інвестиції з метою отримання доходу. Під розміщенням страхових резервів розуміються активи, що приймаються в якості забезпечення страхових резервів. Тим самим інвестиційна політика страхових організацій є, на наш погляд, фактором, що здійснює, поряд із значущими раніше, значний вплив на платоспроможність, а отже, і на фінансову стійкість страховика [12, с.30].

Зазначені чинники мають вирішальний вплив як фінансову стійкість страховика, так і на його платоспроможність. Саме тому і фінансова стійкість страхової організації, і її платоспроможність є об'єктом державного нагляду і контролю. В Україні контроль за фінансовим станом страховиків покладено на Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Такий підхід в нинішніх умовах є цілком виправданим, оскільки становлення українського страхового ринку здійснюється в надзвичайно складних умовах: переважна кількість страховиків не має достатнього досвіду роботи, відсутня достовірна статистика, більшість прийнятих на страхування ризиків в необхідній мірі не досліджені за браком інформаційного забезпечення. З іншого боку, в силу нерозвиненості механізму захисту прав споживачів і відсутності бажаного режиму судочинства клієнти практично позбавлені можливості самостійно задовольнити претензії до страхової організації в разі невиконання останньою своїх зобов'язань. В Україні також відсутні внутрішні механізми регулювання ринку, до яких слід віднести діяльність створюваних страховиками самостійно спілок, асоціацій, а також страхових і перестраховальних пулів. В економічно розвинених країнах з метою захисту інтересів клієнтів створюються гарантійні фонди, за рахунок яких оплачуються претензії страхувальників у разі банкрутства страхової компанії. В Україні подібна практика існує лише у сфері обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів за рахунок функціонування Моторно-транспортного страхового бюро України (МТСБУ). Тому встановлення державою обов'язкових вимог щодо за-

безпечення фінансової стійкості страховиків, а також державний нагляд і контроль за дотриманням цих вимог, об'єктивно необхідні.

ВИСНОВКИ.

Підтримка фінансової стійкості страховиків служить способом вирішення протиріччя між основною метою страхування – страховим захистом клієнтів – і її його комерційними цілями як виду підприємницької діяльності.

Системний підхід до класифікації факторів, що формують фінансову стійкість і платоспроможність страхової організації, визначення масштабів і характеру впливу зовнішніх факторів в умовах конкретної економічної ситуації дає можливість визначити межі регулювання діяльності страхової компанії. Чим менш стабільною є економіка, тим більші можливості до адаптації повинні мати у своєму розпорядженні страхова організація з метою забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності.

Слід зазначити, що фінансову стійкість страхової компанії не можливо забезпечити лише за рахунок одного джерела без урахування взаємозв'язків з іншими. Отже, для підтримки фінансової стійкості страхової організації слід враховувати наступні джерела:

1. збільшення статутного капіталу та інших власних коштів страхової організації (до власних коштів поряд зі статутним капіталом відносяться додатковий і резервний капітал, фонди спеціального призначення, нерозподілений прибуток);

2. приведення розміру статутного капіталу у відповідність до величини чистих активів згідно із законодавством;

3. застосування правильно розрахованих, диференційованих і досить гнучких страхових тарифів;

4. формування в установленому нормативно-методичними документами порядку страхових резервів, що гарантують страхові виплати;

5. дотримання нормативу максимальної відповідальності страховика за окремим ризиком;

6. перестраховування великих ризиків;

7. дотримання нормативного розміру співвідношення між активами і зобов'язаннями страховика;

8. зменшення дебіторської і кредиторської заборгованості.

Оскільки страхові організації, як правило, активно включені в інвестиційні процеси, беруть участь в різноманітних фінансово-кредитних заходах, вони повинні бути фінансово-стійкими не тільки щодо страхових ризиків, а й по відношенню до інших видів ризиків (фінансового, валютного, банківського та ін.).

Отже, на нинішньому етапі розвитку страхового ринку України забезпечення фінансової стійкості страхових компаній є одним із пріоритетних завдань. Слід зауважити, що в ході посилення процесів економічної глобалізації успішне функціонування страхових компаній значною мірою залежить саме від рівня її фінансової стійкості. Лише забезпечивши власну стійкість та платоспроможність страховик може генерувати чинники

позитивних кількісних і якісних змін для нормального функціонування в теперішній час і зростання фінансового потенціалу в майбутньому.

ДИСКУСІЯ. Незважаючи на достатню кількість публікацій присвячених проблемам платоспроможності та стійкості страхових компаній, варто відзначити, що питання розкриття джерел забезпечення фінансової стійкості страховиків залишається у вітчизняній літературі мало дослідженим.

Зокрема, існує необхідність дослідження пріоритетності джерел забезпечення фінансової стійкості для страхової компанії залежно від економічних умов, у яких вона функціонує.

Особливу увагу при цьому потребує питання розробки інтегрованого показника фінансової стійкості, що допоможе оцінити стан страхових компаній в умовах економічної нестабільності, та дозволить коригувати застосування адміністративних методів регулювання страхової діяльності в Україні.

Список використаних джерел

1. Алехина Е. С. Страхование : краткий курс лекций / Е. С. Алехина. – М. : Юрайт, 2011. – 206 с.
2. Базилинич В.Д. Страхування: Підручник./ В.Д. Базилинич, К.Базилинич, Р.В. Пікус та ін. / за ред. В.Д.Базилинич / Київ. нац. ун-т ім.Тараса Шевченка. – К.: Знання, 2008. -1019с.
3. Гаманкова О.О. Фінансова стійкість та платоспроможність страхової організації / О. О. Гаманкова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2007. – Вип. 94–95. – С. 18–23. DOI 10.17721
4. Добош Н. Оцінка фінансової стійкості страховика / Н. Добош // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 207–212.
5. Закон України "Про страхування" № 85/96-ВР від 07.03.1996 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
6. Игонина Л.Л. Особенности управления финансовой устойчивостью страховых организаций / Л. Л. Игонина, Е. Ф. Базык // Финансы и кредит. – 2010. – N 5. – С. 32-37.
7. Луконин С.В. Финансовая устойчивость страховых компаний и пути ее повышения / С. В. Луконин // Страхование дело. – 2003. – №5. с.28-33
8. Молчан А.С. Методические подходы к антикризисному финансовому управлению / А.С. Молчан, Е.В. Королук – Краснодар : КЦНТИ, 2008. – 73 с.
9. Павловська О.В. Фінансова стійкість страхової компанії та критерії її забезпечення / О. В. Павловська, В. О. Філімонова // Ефективна економіка. – 2015. – № 6.
10. Пікус Р. В. Оптимізація методики визначення рейтингу фінансової стійкості страховика / Р. В. Пікус // Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (10–12 жовт. 2012 р., м. Київ). – Київ : КНЕУ, 2012. – С. 161–163.
11. Рапницкая Н.М. Факторы финансовой устойчивости страховых компаний в современных условиях / Н.М.Рапницкая // Вестник МГТУ. – 2010. Т.13. – №1., с. 68-72
12. Скамай Л.Г. Страхование дело: Учеб. Пособие / Л.Г.Скамай, Т.Ю.Мазурина – М.: ИНФРА-М, 2004 – 256 с.
13. Ткаченко Н. В. Фінансова стійкість страхових компаній в умовах глобалізації / Н. В. Ткаченко // Фінанси України. – 2010. – № 3. – С. 82-91.
14. Чернова Г.В. Основы экономики страховой организации по рисковому виду страхования / Г.В.Чернова – СПб.: Питер, 2005. – 240 с.
15. Ziemele J. Financial stability of the EU's insurance companies / J. Ziemele, I. Voronova // Economics and management. – 2013. – 18(3). – p. 436-448. DOI: <http://dx.doi.org/10.5755/j01.em.18.3.4780>

Надійшла до редколегії 05.03.16

Р. Пікус, канд.екон.наук, проф.,

М. Балицкая, асп.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ СТРАХОВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ И ИСТОЧНИКИ ЕЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ

В статье определена сущность дефиниции "финансовая устойчивость страховой компании", ее взаимосвязь с дефиницией "платежеспособность страховщика". Обоснована роль и значение финансовой устойчивости страховой организации в процессе создания в обществе эффективной системы страховой защиты. Определены и систематизированы факторы, формирующие финансовую устойчивость страховой компании. Выделены и охарактеризованы источники, обеспечивающие финансовую устойчивость страховой организации, в том числе в условиях финансовой нестабильности.

Ключевые слова: страховая компания, финансовая устойчивость страховщика, платежеспособность страховой организации, источники обеспечения финансовой устойчивости страховщика.

R. Pikus, PhD in Economics, Professor,
M. Balytska, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

FINANCIAL STABILITY OF INSURANCE AND ITS SOURCES OF SUPPORT

The article describes theoretical aspects of determination of financial stability of insurance companies of Ukraine. It was found the main factors that influence the financial stability of insurance companies. Influencing factors are classified into internal and external and the effects of these factors on insurers' activities are presented. The main criteria of financial stability of insurance companies were deeply analysed and the most significant were chosen: sufficient amount of equity capital, the optimal tariff policy, balanced insurance portfolio, secure and effective reinsurance program, sufficient amount of insurance reserves for future payments, optimal investment management of insurance reserves and high solvency of an insurance company. Basic directions of provision and maintenance of financial stability of insurance companies in post-crisis period were presented. The main problems of provision and maintenance of financial stability of insurance companies were outlined and recommendations for its strengthening were provided.

Keywords: insurance company, insurer's financial stability, solvency of the insurance company, the sources provide the insurer's financial stability.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2016; 3(180): 10-18

УДК: 368.54:368.025.61:631.52

JEL: G22

DOI: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2016/180-3/2>

М. Малік, д-р екон. наук, проф.,
Г. Гудзь, асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

РИЗИК ТРАНСФЕРУ ГЕНІВ У СТРАХОВОМУ ЗАХИСТІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

У статті обґрунтовано сутність генної інженерії як об'єкта надання страхових послуг. Наведено визначення поняття ризику трансферу генів. Охарактеризовано специфічні особливості даного ризику. Досліджено вплив та можливі наслідки для аграрних товаровиробників. Представлено опис створення можливої концепції страхової послуги, що стосуватиметься ризику трансферу генів.

Ключові слова: генна інженерія, аграрне підприємництво, трансгенна культура, ризик трансферу генів, страховий захист.

ВСТУП. Завдання світового сільського господарства у найближчі 25 років полягає не лише у необхідності задовільнити зростаючий попит на продукти харчування, а й у сприянні скороченню бідності і недоїдання, виробляючи в той же час екологічно чистий продукт. У зв'язку із зростанням населення, попит в країнах, що розвиваються, за прогнозами, збільшиться на 59% для зернових культур та 120% для м'ясної продукції. Оскільки, темпи зростання врожайності, що досягнуті традиційним способом селекції рослин та агрономічною практикою скорочується. Наступний етап підвищення врожайності в сільському господарстві полягає у нових наукових досягненнях біотехнології. Агро-біотехнології в Європі знаходяться на низькому рівні. Лише п'ять країн Європейського союзу (ЄС) вирощують генетично модифіковані (далі ГМ, ГМО) культури. Дана ситуація полягає у складності оцінки ризиків, варіація яких залежить від конкретного напрямку використаних генно-інженерних технологій. Існує необхідність організації страхового захисту, що дозволить відшкодувати збитки у результаті настання страхової події.

У статті розглянуто ризик трансферу генів, його вплив та можливі наслідки для аграрних товаровиробників; можливість створення страхової послуги, що стосуватиметься даного ризику.

Мета статті полягає у розкритті результатів дослідження ризику трансферу генів в сільському господарстві при організації страхового захисту.

Завданнями даної статті є:

- з'ясувати сутність генної інженерії як об'єкта надання страхових послуг;
- визначити поняття ризику трансферу генів, його специфічні особливості, вплив та можливі наслідки для аграрних товаровиробників;
- здійснити опис можливості створення страхової послуги, що стосуватиметься ризику трансферу генів.

Об'єктом дослідження є ризик трансферу генів у страховому захисті.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні підходи до оптимізації ризику трансферу генів у страховому захисті.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. Дослідженням проблематики використання генної інженерії та питань, пов'язаних з організацією страхового захисту в сільському господарстві, серед вітчизняних вчених займалися: Б. Баласинович [1], Ю. Ярошевська [1], О. Лобова [2], Н. Приказюк [3], А. Шолойко [4].

Різним аспектам актуальних проблем генної інженерії та пов'язаних ризиків з даною діяльністю, серед зарубіжних вчених, присвятили свої праці такі, як: P. Regal [5], B. Glick [6], J. Pasternak [6], K. Hoffmann-Sommergruber [7], H. Beckie [8], L. Hall [8], S. Warwick [8], J. Bernstein [9], M. Miller [9], S. Tierzieva [9], L. Hardell [10], M. Eriksson [10], I. Schuphan [11], B. Shmidt [11], G. Goldberg [17], B. Koch [7] та інші.

Правові аспекти висвітлені у Регламентах ЄС №1829/2003 та 1830/2003 Європейського Парламенту та Ради. Значна увага, щодо законодавчого регулювання питань генної інженерії та ризиків при використанні генетичної модифікації, приділена Картагенським протоколом по біобезпеці (Cartagena Protocol on Biosafety) [13], мета якого "полягає в сприянні забезпеченню належного рівня захисту в галузі безпечної передачі, обробки та використання живих змінених організмів, в результаті використання сучасної біотехнології і здатні спричинити негативний вплив на збереження і стале використання біологічного різноманіття, з урахуванням також ризиків для здоров'я людини і з приділенням особливої уваги транскордонному переміщенню".

Варто зазначити, що в даний час в економічній літературі та особливо публікаціях, що стосуються страхового захисту сільського господарства, не приділяється увага ризикам пов'язаним з трансфером трансгенних організмів та можливості прийняття даного ризику на страхування. Дане питання з урахуванням організації страхового захисту сільськогосподарського виробництва, стосовно проблематики, досліджувалось у певній мірі Міністерством сільського гос-